

Μακεδονικά

Τόμ. 2

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1941-1952

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1953

Η τεκνοποιία εν Βογατσικώ

Αλέξανδρος Λέτσας

doi: [10.12681/makedonika.9252](https://doi.org/10.12681/makedonika.9252)

Copyright © 2016, Αλέξανδρος Λέτσας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Λέτσας Α. (2017). Η τεκνοποιία εν Βογατσικώ. *Μακεδονικά*, 2, 299–310. <https://doi.org/10.12681/makedonika.9252>

Η ΤΕΚΝΟΠΟΙΪΑ ΕΝ ΒΟΓΑΤΣΙΚΩ.

Εἰς προηγουμένην μελέτην, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ παρὸν περιοδικόν,¹ ἐξητάσαμεν τὰ κατὰ τὸν γάμον καὶ τὰ ἔθιμά του ἐν Βογατσικῷ. Εἰς τὴν προκειμένην θὰ ἐξετάσωμεν τὰ τῆς τεκνοποιΐας.

Ὅπως εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλλήνας σκοπὸς τοῦ γάμου ἦτο ἡ ἀπόκτησις γνησίων τέκνων, τὰ ὁποῖα νὰ κληρονομήσουν τὴν πατρῴαν περιουσίαν καὶ νὰ διαιωνίσουν τὴν λατρείαν τῶν προγόνων, ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Βογατσικοῦ ἡ πρώτη σκέψις καὶ ἡ σπουδαιότερα φροντίς τῶν παλαιῶν Βογατσιοτῶν μετὰ τὸν γάμον, τόσον τῶν νεονύμφων, ὅσον καὶ τῶν γονέων καὶ συγγενῶν των, ὅπως ἄλλως τε ὅλων τῶν Ἑλλήνων χωρικῶν, ἦσαν πῶς ν' ἀποκτήσουν τέκνα. Ἦτο ἡ ἀγνὴ καὶ ὠραία ἐκεῖνη ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀπόκτησις τέκνων ἀπετέλει πραγματικὴν εὐλογίαν τοῦ καλοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἡ ἀτεκνία ἐθεωρεῖτο μέγα δυστήχημα καὶ ἀπετέλει ἀληθινὴν συμφορὰν καὶ καττισχύνην. Ἡ ἀπόκτησις μάλιστα τοῦ πρώτου τέκνου ἦτο τόσον ἐπιθυμητὴ, ὥστε ὄχι μόνον οὐδὲν προφυλακτικὸν μέτρον ἐλαμβάνετο, διὰ νὰ ἐμποδισθῇ κατὰ βραχύτερον ἢ μακρότερον χρονικὸν διάστημα ἡ ἐγκυμοσύνη, ὡς δυστυχῶς κατὰ σύστημα ἐπιδιώκεται σήμερον εἰς τὰς πόλεις, ἀλλ' εὖλογος ταραχὴ ἐδημιουργεῖτο, ὅταν ἐβράδυνον νὰ ἐκδηλωθῶν τὰ πρῶτα συμπτώματα τῆς ἐγκυμοσύνης, καὶ πᾶσα κατεβάλλετο φροντίς, διὰ νὰ ἐπισπευσθῇ αὕτη. Διάφορα «ξόρκια» ἐτίθεντο τότε ἐν ἐπιστρατεύσει, ἡ ἀνάγνωσις τῶν σχετικῶν εὐχῶν τῆς ἐκκλησίας ἐπεζητεῖτο καὶ εἰς τὰς συμβουλὰς καὶ τὴν ἐπέμβασιν ἐπιστημόνων καὶ ἐμπειρικῶν ἱατρῶν δὲν ἐδίσταζον νὰ καταφεύγουν, διὰ νὰ ἐπιτύχουν καὶ ἐπιταχύνουν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐθεώρουν ὡς τὸν κυριώτερον προορισμὸν καὶ τὴν σπουδαιότεραν ἀποστολὴν τοῦ γάμου. Ἰδοὺ μερικὰ ἀπὸ τὰ «γιατροσόφια», εἰς τὰ ὁποῖα κατέφευγον αἱ Βογατσιοτίσσαι, διὰ νὰ προκαλέσουν τὴν ἐγκυμοσύνην, ὅταν αὕτη ἐβράδυνε νὰ ἐμφανισθῇ.

Ἐν πρώτοις ἡ μαμμη «μάζωνε τὴν καρδιά» τῆς νύμφης, προσεπάθει δηλαδή διὰ διαφόρων χειρισμῶν νὰ ἀνυψώσῃ τὰ περὶ τὸν στόμαχον αὐτῆς, ἥτις ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ κρατῇ τοὺς πόδας πρὸς τὰ ἄνω. Ἀκολουθῶς ἡ μαμμη ἔθετε ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ τῆς νύμφης τεμάχιον ἄρτου, ἐπ' αὐτοῦ δαδὶ

¹ Μακεδονικά τ. Α' σ. 123 κ.ε.

ἀναμμένο καὶ ἐφ' ὅλων αὐτῶν μιὰ «γκαβανούζα»,¹ παρέμενε δὲ ἡ νύμφη εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην ἐπὶ δύο περίπου ὥρας. Λόγω τῆς ἀραιότητος τοῦ ἀέρος ἀπὸ τὴν φλόγα τοῦ δαδιοῦ, ἡ γκαβινούζα ἐνήργει ὥς πραγματικὴ βεντούζα. Κατόπιν ἠλείφετο ἡ κοιλία τῆς νύμφης μὲ ἔλαιον, διὰ νὰ μαλακώσῃ, καὶ ἐξώνετο μὲ μάλλινο ζωνάρι. Διηγοῦνται δ' αἱ γεροντότεραι Βογατσιώτισσαι ὅτι ἡ μεταχείρισις αὕτη κατέληγε πολλάκις εἰς τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα.

Ἄλλος τρόπος, ἐπίσης πολὺ ἀποτελεσματικὸς, ἦτο νὰ κáθηται ἡ νύμφη ἐπ' ἀρκετὴν ὥραν ἐπὶ κανίστρου, περιέχοντος νεωστὶ βρασθέντα κάστανα, διὰ νὰ τὴν «κτυπήσῃ ὁ ἀχνός». Ἐπρεπε νὰ ληφθῇ πᾶσα προφύλαξις, διὰ νὰ μὴ κρυώσῃ αὕτη κατὰ τὴν νύκτα.

Ὅλα τὰ μέτρα ταῦτα καὶ ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀνησυχίαι, αἱ κακουχίαι καὶ αἱ ταλαιπωρίαι τῆς νύμφης ἦσαν ἀπολύτως δικαιολογημέναι. Εἰς τὰ μέλλοντα νὰ γεννηθοῦν τέκνα ἔβλεπον ὅλοι μὲν οἱ οἰκεῖοι τὴν χαρὰν τῆς οἰκογενείας μὲ τὰ χαρωπὰ μειδιάματα καὶ τὰς αἰθῶας ἀταξίας τῶν βρεφῶν, οἱ δ' εὐτυχησμένοι γονεῖς τοὺς φυσικοὺς βοηθοὺς εἰς τὰς βιοτικὰς ἀπασχολήσεις των, τὰ ἀπαραίτητα στηρίγματα τῶν γηρατειῶν των καὶ τὴν συνέχισιν τοῦ οἰκογενειακοῦ των ὀνόματος ἐπὶ σειρὰν γενεῶν. Ἀκριβῶς διὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον εἰδικὸν λόγον ἐξεδηλοῦτο ἰδιαιτέρα χαρὰ καὶ πλήρης ἱκανοποίησις, ὅταν τὸ πρῶτον τέκνον ἐγεννᾶτο ἄρρεν.

Καὶ δὲν ἱκανοποιοῦντο οἱ παλαιοὶ Βογατσιῶται μὲ τὴν ἀπόκτησιν μόνον τοῦ πρώτου τέκνου. Ἡ τεκνοποιΐα ἀφήνετο νὰ λάβῃ τὸν φυσικὸν τῆς δρόμον καὶ ἡ πολυτεχνία ὄχι μόνον δὲν ἀπεφεύγετο, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐθεωρεῖτο εὐλογία τοῦ Θεοῦ καὶ χαρὰ καὶ πλοῦτος διὰ τοὺς εὐτυχημένους γονεῖς. Ἄλλως τε τὰ αἰσθητά ἐξεδηλοῦντο διὰ τῆς ἰδιαιτέρας ἀγάπης, μὲ τὴν ὁποίαν περιέβαλλον τὸ «σουγγάριον», τὸ τελευταῖο δηλ. παιδί, τὸ ὁποῖον ἀπεκτιᾶτο πολλάκις εἰς προκεχωρημένην ἡλικίαν τῶν γονέων.

Ἦτο ἡ εὐλογημένη ἐκείνη ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ συνεκτικοὶ δεσμοὶ τῆς οἰκογενείας ἦσαν στενώτατοι καὶ ἀδιάρρηκτοι μέχρι τοῦ βαθμοῦ, ὥστε ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην συνέζων ἐνίοτε καὶ «δεύτερα ξαδέφφια», ὁλόκληρος δ' ἡ κωμόπολις ἦτο διαμοιρασμένη εἰς πραγματικὰ «τζάκια», προκαλοῦντα τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸν σεβασμὸν διὰ τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπην καὶ ἁρμονίαν, αἵτινες ἐβασίλευον μεταξὺ τῶν πολυπληθῶν μελῶν των.

Ὁ «καῦμός» νὰ τεκνοποιήσῃ τὸ ταχύτερον καθίστα τὴν ἔγκυνον νύμφην ἐν Βογατσιῶν ὄχι μόνον ὑπερήφανον καὶ εὐτυχημένην, ἀλλὰ καὶ σεβαστὴν εἰς τὸν σύζυγον καὶ εἰς ὅλους τοὺς οἰκεῖους τῆς. Ἡ ἔγκυος ἐθεωρεῖτο μεταξὺ τῶν οἰκείων ὥς καὶ ἱερὸν καὶ πολύτιμον ὄν, πρὸς τὸ

¹ Γκαβανούζα, πῆλινον δοχεῖον, ἐσμαλτωμένον ἐσωτερικῶς, εἰς τὸ ὁποῖον διετήρουν βούτυρον, τυρόν, πετμέζι, ἄρμιν κτλ.

ὁποῖον κάθε σεβασμὸς καὶ πᾶσα περιποίησις ἐπεδαψιλεύοντο μὲ τὴν μεγαλυτέραν προθυμίαν.

Ἐν πρώτοις ἀπέφευγε νὰ σηκῶνῃ οἰαδήποτε βάρη διὰ τὸν φόβον τῆς ἀποβολῆς. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον ἱκανοποιοῦντο ὅλαι αἱ ἐπιθυμίαι αὐτῆς, ἰδίως εἰς φαγητὰ καὶ ὀρεκτικά· ἐντεῦθεν δ' ἐπεκράτησεν εἰς τὸ Βογοτσικὸν διὰ τοὺς λαιμάργους ἡ φράσις *«κάμνεις σὲν τὶς γκαστρωμένες»*.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν λαιμὸν τῆς ἐγκύου ἐκρέμων σταυρόν, εἰκονίσματα καὶ διάφορα ἄλλα *«χαῖμαλιά»*, διὰ νὰ μὴ βασκαίνηται, κάθε δὲ βράδυ κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι τῆς ἐτοποθέτουν τὸ *«τετραβάγγελο»*, *«γὰ νὰ μὴ ἡσκιώνεται»*. Τὰ προφυλακτικὰ αὐτὰ μέτρα ἐλαμβάνοντο ἰδίως μετὰ προηγουμένην ἀποβολήν.

Ἄλλο προφυλακτικὸν διὰ τὴν ἔγκυον μέτρον ἦτο νὰ μὴ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν οἰκίαν τῆς καὶ νὰ μὴ δέχωνται κατ' οἶκον ἐπισκέψεις μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Ἐφαντάζοντο ὅτι ὅλα τὰ δαιμόνια καὶ τὰ φαντάσματα περιεφέροντο ἀποκλειστικῶς κατὰ τὴν νύκτα καὶ ἐπομένως ἡδύνατο νὰ διατρέξῃ κίνδυνον ἡ ἔγκυος ἀπὸ συνάντησίν τῆς μὲ αὐτὸ ἢ ὅτι οἱ νυκτερινοὶ ἐπισκέπται ἦσαν φορεῖς τοῦ ἐπιβλαβοῦς ἡσκιώματος.

Ἀντιστηρῶς ἀπηγορεύετο νὰ δρασκελίσῃ τὶς ἔγκυον, διότι ἄμεσος συνέπεια θὰ ἦτο νὰ *«κάμῃ ἄνάποδα τὸ παιδί»*. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐπεβάλλετο εἰς τὸν δρασκελίσαντα νὰ ξαναδρασκελίσῃ τὴν ἔγκυον, ὁπότε ἐματαιοῦτο ἡ φοβερὰ συνέπεια τοῦ δρασκελίσματος.

Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν ἑξαμήνου ἔγκυμοσύνης ἐθεωρεῖτο ἐπιβεβλημένον ἡ ἔγκυος νὰ *«φυλάγεται ἀπὸ τὸν ἄντρα τῆς»*, διὰ νὰ μὴ παραμορφοῦται τὸ παιδί καὶ διὰ νὰ ἀπαλλάσσῃ καὶ ἡ σύζυγος ἀνθυγιεινῶν συνεπειῶν. Διὰ παρομοίαν ὁμως προφύλαξιν σπανιώτατα ἐλαμβάνετο φροντίς, διότι ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν τέλεσιν τῶν γάμων τῶν οἱ Βογοτσιῶται ἀπεδήμουν εἰς τὴν ξένην πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἐπαγγελματικῶν τῶν ἀπασχολήσεων.

Τοκετός. Περιποιήσεις νεογνοῦ.

Μόλις ἐνεφανίζοντο αἱ πρῶται ἐνδείξεις τῆς ἔγκυμοσύνης, ζωηρὰ συγκίνησις ἐσημειοῦτο εἰς τε τὴν νέαν οἰκογένειαν τῆς νύμφης καὶ τὴν πατρικήν. Ἐπρεπε νὰ ἐτοιμασθοῦν τὰ σπάργανα, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἐσπαργανοῦτο ὁ μετ' οὐ πολὺ ἐλευσόμενος διάδοχος. Ἰδιαιτέραν περὶ τούτου μέριμναν κατέβαλλεν ἡ μητέρα τῆς ἐγκύου, διότι ἔπρεπε νὰ ἐτοιμάσῃ τρία μάλλινα σπάργανα, ἐν ἐφάπλωμα, περὶ τὰ τέσσαρα παννιά, φουστάνι, σκουφίτσες, φασκιά καὶ ἐν γένει πᾶν χρήσιμον διὰ τὸ παιδί. Ὅλα αὐτὰ

¹ *Νὰ κάμῃ* = νὰ γεννήσῃ.

ἀπετέλουν, οὕτως εἰπεῖν, συνέχειαν καὶ συμπλήρωσιν τῆς προικὸς τῆς νύμφης ὑπὸ τῶν γονέων της.

Βεβαίως τὰ σπάργανα ξηρατῶντο ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῶν οἰκογενειῶν. Πάντοτε ὁμως κατεβύλλετο φροντίς, ὥστε τὰ σπάργανα, τὰ ὁποῖα ἡτοίμαζεν ἡ μητέρα τῆς ἑγκύου, νὰ εἶναι πολυτελέστερα καὶ ἐπιδεικτικώτερα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα τῆς ἡτοίμαζον εἰς τὴν συζυγικὴν κατοικίαν της.

Ὅταν ἡ ἑγκυὸς ἡσθάνετο τοὺς πρώτους πόνους τοῦ τοκετοῦ, εἰδοποιοῦντο καὶ ἔσπευδον πλησίον της ἡ μαμμή καὶ οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς της. Σχεδὸν οὐδέποτε κατέφευγον εἰς τὴν βοήθειαν ἱατροῦ, ὅστις ἄλλως τε σπανίως εἶχε τότε περισσοτέρας σχετικὰς γνώσεις ἀπὸ τὴν μαμμήν, τῆς ὁποίας ἡ πείρα ἦτο ἡ μόνη ἐγγύησις διὰ τὴν καλὴν διεξαγωγὴν τοῦ τοκετοῦ καὶ διὰ τὴν περαιτέρω περιποίησιν τῆς λεχοῦς καὶ τοῦ βρέφους.

Εὐθὺς μετὰ τὸν τοκετὸν ἡ μαμμή ἔπλυνε τὸ βρέφος μὲ χλιαρὸν ὕδωρ καὶ τὸ ἐτοποθέτει πλησίον τῆς λεχοῦς μητρὸς του. Κατὰ τὰς πρώτας δὲ τρεῖς ἡμέρας οὐδεμίᾳ ἄλλῃ τροφῇ ἐδίδετο εἰς αὐτὸ ἐκτὸς ἀπὸ «*ἄρμινος*» (χαμομήλι) μὲ σάκχαριν. Μόνον τὸ πρωτὶ τῆς τετάρτης ἡμέρας ἐβύζαινε διὰ πρώτην φορὰ ἡ λεχὼ τὸ τέκνον της.

Μετὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ τοκετοῦ καλεῖται ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἀναγινώσκει τὴν μικρὰν λεγομένην σχετικὴν εὐχὴν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς εὐχῆς ραντίζει τὴν λεχὼ καὶ τὸ βρέφος μὲ δέσμην βασιλικοῦ, ἣτις ἔχει ἐναποτεθῇ ἐπὶ παροψίδος πλήρους ὕδατος πλησίον τῆς κλίνης τῆς λεχοῦς, εὐχεται πᾶσαν εὐτυχίαν καὶ ἀπέρχεται. Ἡ παροψὶς μὲ τὸ νερὸ καὶ τὸν βασιλικὸν τοποθετεῖται ἐπὶ τοῦ παραθύρου,¹ οἱ δὲ εἰσερχόμενοι συγγενεῖς καὶ φίλοι ἐμβαπτίζουν τὸ χερί των εἰς τὸ ἁγιασμένον νερό, ραντίζουν τὴν λεχὼ καὶ τῆς εὐχονται «*καὶ σ' ἄλλα ἰόγια*», ἐὰν τὸ γεννηθὲν βρέφος εἶναι ἀρσενικόν, «*καὶ σ' ἀγόρια*», ἐὰν εἶναι θηλυκόν. Πρὸ τῆς ἀναγνώσεως ὑπὸ τοῦ ἱερέως τῆς εὐχῆς «*δὲν τῶχουν σὲ καλὸ*» οἱ ἐπισκέπται νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν θάλαμον τῆς λεχοῦς. Ἐὰν συμβῇ τοιοῦτόν τι εἶναι ὑποχρεωμένοι τὰ πλύνουν τὰ ἐνδύματά των, διὰ νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καθαρισμένοι.

Ἀσφαλῶς ἡ λεχὼ θεωρεῖται «*ταμποῦ*», ἀκάθαρτος, ἀπηγορευμένη, καὶ πρέπει νὰ ἐξαγνισθῇ προηγουμένως ἀπὸ τὸν ρύπον τῆς ἑγκυμοσύνης καὶ τοῦ τοκετοῦ διὰ τῆς εὐχῆς καὶ τοῦ ραντίσματος, διὰ νὰ δύνανται οἱ ἐπισκέπται ἀκινδύνως νὰ ἔρχωνται εἰς ἐπικοινωνίαν μαζί της.

Ἡ παροψὶς μὲ τὸ νερὸ καὶ τὸν βασιλικὸν παραμένει εἰς τὸ δωμάτιον τῆς λεχοῦς ἐπὶ 40 ἡμέρας, τὴν τεσσαρακοστὴν δέ, καθ' ἣν ἡ λεχὼ θὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ θὰ «*κἀμῃ εὐχή*», αὕτη λούεται ῥίπτουσα

¹ Τὰ παράθυρα ἑσωτερικῶς εἰς τὰ χωρίσ, λόγῳ τοῦ πάχους τῶν τοίχων, ἀποτελοῦν πραγματικὰ ράφια, ἐπὶ τῶν ὁποίων τοποθετοῦν διάφορα ἀντικείμενα.

εἰς τὸ χρησιμοποιηθῆσόμενον ὕδωρ καὶ τὸ νερὸ τῆς μικρᾶς εὐχῆς.

Εὐθὺς μετὰ τὸν τοκετὸν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς λεχοῦς κατασκευάζουν «λαγγίτες», τὰς ὁποίας διανέμουν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας, τὴν τρίτην δὲ ἡμέραν ἀποστέλλουν λαγγίτες εἰς τὰς οἰκίας τῶν γονέων τῆς λεχοῦς καὶ τῶν συγγενῶν.

Κατὰ τὴν τρίτην μετὰ τὸν τοκετὸν ἡμέραν ἡ μαμμή καθαρίζει καὶ ἐνδύει τὴν λεχῶ μὲ νέα ἐσώρουχα, ἀναρτᾷ δ' ἀπὸ τὸν λαιμόν της «βασκαν-τοῦρι». Τοῦτο ἀποτελεῖται ἀπὸ τρίχρουν κλωσμένο σχοινί, εἰς τὸ ὁποῖον προσδένουν τεμάχιον ὑφάσματος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐγκρύπτουν φουκάλη¹ ποταμίσια, σκόρδο καὶ ἄλλας πρὸς ἀποτροπὴν τῆς βασκανίας. Τὸ βασκαντοῦρι διατηρεῖ ἡ λεχῶ ἐπὶ 40 ἡμέρας, φέρουσα αὐτὸ ἐπιδεικτικῶς εἰς τὸν λαιμόν της. Πρὸς ἀποτροπὴν ἐπίσης τῆς βασκανίας θέτουν ὑπὸ τὸ μαξιλάρι τῆς λεχοῦς ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἓν ζευγὸς «μτάρια»,² ἓν χτένι καὶ φουκάλη ποταμίσια. Ἀπαγορεύεται ὅμως αὐστηρῶς νὰ τίθεται ὑπὸ τὸ μαξιλάρι τῆς λεχοῦς τετραβάγγελο. Μετὰ τὴν ἀνωτέρω περιποίησιν ἡ λεχῶ ἡσυχάζει ἐπὶ τῆς κλίνης, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγείρεται, ὅταν θὰ δυνηθῇ, ἀναλόγως τῆς ἰδιοσυγκρασίας της· πάντως ὀφείλει ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας νὰ προφυλάσσεται διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον.

Κατὰ τὴν τρίτην ἐτίσης ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ ἡμέραν ἡ μαμμή λούζει καὶ τὸ βρέφος ἐντὸς σκάφης, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ γονεῖς καὶ οἱ λοιποὶ οἰκεῖοι ρίπτουν νομίσματα ὡς φιλοδωρήματα τῆς μαμμῆς. Ἡ μαμμή κάθεται εἰς τὴν οἰκίαν τῆς λεχοῦς ὁλόκληρον τὴν τρίτην ἡμέραν καὶ πλύνει τὰ ἐνδύματα αὐτῆς καὶ τοῦ βρέφους. Ἐκτοτε, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν, ἐξακολουθεῖ ἐπὶ 20—40 ἡμέρας νὰ προσέρχεται αὕτη καὶ ν' ἀλλάζῃ τὸ νεογνὸν χωρὶς ἰδιαιτέραν ἀμοιβήν, ἀρκουμένη νὰ παίρνῃ μόνον τὸν καφέ της. Ἡ πενθερὰ τῆς λεχοῦς κατὰ τὴν ἡμέραν ἑκείνην (τὴν τρίτην) ἐτοιμάζει λαγγίτες, μπογάτσια καὶ φαγητὰ διάφορα καὶ παραθέτει τὸ ἐσπέρας δεῖπνόν, εἰς τὸ ὁποῖον παρακάθηνται ὅλοι οἱ οἰκεῖοι, ἡ μαμμή, οἱ γονεῖς, οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς τῆς λεχοῦς. Προσερχόμενοι οἱ γονεῖς τῆς λεχοῦς προσκομίζουν τὰ σπάργανα τοῦ βρέφους καὶ «κανίσκι»,³ τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ μπογάτσια, λαγγίτες, διάφορα φαγητὰ καὶ κρασί.

Κατὰ τὸ ἐσπέρας τῆς τρίτης μετὰ τὸν τοκετὸν ἡμέρας ἡ μαμμή ἀλλάζει τὰ ἐσώρουχα τοῦ βρέφους καὶ τὸ ἐνδύει μὲ τὸ πρῶτον ὑποκάμισον, ἐνῷ ὅλοι οἱ παριστάμενοι γελῶντες δωρίζουν τὴν μαμμήν. Ἀκολούθως ἡ μαμμή σπαργανώνει τὸ νήπιον μὲ τὰ καλύτερα σπάργανα καὶ καλύπτει

¹ Φουκάλ', τὸ σάρωθρον.

² Μτάρια, μιτάρια, ὄργανον τοῦ ἀργαλειοῦ, δηλ. τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ.

³ Ἡ λέξις βυζαντινὴ. Σημαίνει τὸ κάνιστρον, ἐν ᾧ κομίζονται τὰ δῶρα, καὶ ἔπειτα αὐτὰ τὰ δῶρα.

τὴν κεφαλὴν του μὲ ὥραϊαν σκουφίτσαν, φέρουσιν χρυσᾶ φλωριά. Ταῦτο-
χρόνως οἱ γονεῖς του θέτουν εἰς τὴν κούνιαν τοῦ βρέφους νομίσματα. Ὅλη
αὕτη ἡ πλουσία περιποίησις ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ εὗρουν αἱ Μοῖραι τὸ
βρέφος εἰς καλὴν κατάστασιν καὶ νὰ τὸ μοιράνουν καλῶς.

Περαιτέρω πρὸς ὑποδοχὴν τῶν Μοιρῶν τοποθετοῦν εἰς τὸ ἐπὶ τῆς
ἐστίας βάθρον μογάτσαν, φιάλην οἴνου, χάριτην, μελανοδοχεῖον καὶ γρᾶ-
φίδα, «για νὰ γράψουν καλὰ τὴν μοῖρα του οἱ Μοῖρες». Πολλάκις ἡ λεχὼ
καὶ οἱ συγκοιμώμενοι εἰς τὸ ἴδιον δωμάτιον ἰσχυρίζονται ὅτι εἶδον τὰς τρεῖς
Μοῖρας νὰ προσέρχονται κατὰ τὴν νύκτα καὶ νὰ δμιλοῦν. Ὅμιλεῖ ἡ πρώτη,
ἐπαναλαμβάνει ἡ δευτέρα, ἀλλὰ γίνεται ὅ,τι λέγει ἡ τρίτη Μοῖρα. Τὰ διὰ
τὰς Μοῖρας δῶρα τρώγουν τὴν ἐπομένην οἱ οἰκεῖοι τῆς λεχοῦς.

Βάπτισις.

Ἡ βάπτισις τοῦ βρέφους ἐτελεῖτο συνήθως τὴν ὀγδόην μετὰ τὴν γέν-
νησιν ἡμέραν. Ἐνίοτε ἐπεβραδύνετο ἐπὶ ὀλίγας ἡμέρας, πάντως ὅμως ἔπρε-
πε νὰ τελεσθῇ ἐντὸς τοῦ πρώτου ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ τεσσαρακονθήμερου.

Τὴν παραμονὴν τῆς βαπτίσεως ἀπεστέλλοντο εἰς τὴν νουνὰν τὰ προ-
σκλητήρια δῶρα, αἵτινα ἀπετελοῦντο ἀπὸ «κομασλίκι»,¹ ἕνα μεγάλο πιάτο
λαγγίτες, μίαν μογάτσαν καὶ μίαν «λαγέναν»² κρασί. Ὅλα αὐτὰ τὰ δῶρα
ἔφεραν εἰς τὴν νουνὰν ἐκ μέρους τῆς οἰκογενείας τοῦ βρέφους ἡ μαμμη
καὶ ἓν παιδίον, ἐκ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν τῆς οἰκογενείας. Λαμβά-
νουσα τὰ δῶρα ἡ νουνὰ ἐκέρνα καὶ ἐφιλοδώρει τοὺς κομιστὰς καὶ ἀπέ-
στελλεν εἰς τὴν λεχὼ ἐπὶ τοῦ πιάτου ἀμύγδαλα καὶ σπόρον κριθῆς, «για νὰ
κάμῃ ἀγόρια».

Τὴν ἐπομένην, ἡμέραν τῆς βαπτίσεως, μία τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν
μετέφερε τὸ βρέφος, καλῶς ἐσπαργανωμένον καὶ κεκαλυμμένον διὰ μικροῦ
καινουργοῦς ἐφαπλώματος, εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἀνέμενεν ὁ ἱερεὺς καὶ ἡ
νουνὰ διὰ τὴν τέλεσιν τῆς βαπτίσεως. Τὴν φέρουσιν τὸ βρέφος συγγενῇ
συνώδευον ὅλαι αἱ ἄλλαι συγγενεῖς, αἵτινες εἶχον πρὸς τοῦτο κληθῇ τὴν
προηγούμενην ὑπὸ εἰδικοῦ ἀπεσταλμένου μ' ἕνα πιάτο λαγγίτες. Κατὰ τὴν
βάπτισιν ἡ νουνὰ ὤφειλε νὰ δώσῃ εἰς τὸ βρέφος κατὰ προτίμησιν τὸ ὄνο-
μα τοῦ ἐκ πατρὸς πάππου ἢ τῆς μάμμης τοῦ, ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ
πρώτου τέκνου, τὸ ὄνομα δὲ τοῦ ἐκ μητρὸς πάππου ἢ τῆς μάμμης, ἐὰν
ἐπρόκειτο περὶ δευτέρου τέκνου. Ἡ παράλειψις ἐδημιουργεῖ δυσκολοθερα-
πεύτους δυσαρεσκείας.

Μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου ἡ νουνὰ παρέδιδεν εἰς τὸν ἱερέα

¹ Τεμάχιον ὑφάσματος, κατάλληλον δι' ἐνδυμα.

² Λαγέναν, πήλινον δοχεῖον, μὲ τὸ ὁποῖον κερνοῦν κρασί.

τεμάχιον σάπωνος, διὰ νὰ πλυθῇ, τὸ ὁποῖον οὗτος ἀπεκόμιζεν ἔπειτα εἰς τὴν οἰκίαν πρὸς ἰδίαν του χρῆσιν. Ἐν συνεχείᾳ ἡ νουνὰ ἐπλήρωνε τὸ διακάωμα τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀμοιβὴν τοῦ ἱερέως, διένεμεν εἰς τοὺς παρισταμένους «μαρτυρικά»¹ καὶ ἔδιδε τὰ δῶρά της εἰς τὸ βρέφος. Τὰ δῶρα ταῦτα, ἅτινα ἐτοιποθεοῦντο ἐπιδεικτικῶς ἐπὶ τοῦ καλύπτοντος τὸ βρέφος ἐφαπλώματος, ἀπετελοῦντο ἀπὸ φουστάνι, ὑποκάμισο, σκουφίτσα, ἐν χρυσοῦν καὶ τρία ἀργυρᾶ νομίσματα.

Φέρουσα ἐπὶ τῶν χειρῶν της ἡ νουνὰ τὸ βρέφος καὶ ἀναμμένας λαμπάδας καὶ ἀκολουθουμένη ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ψάλλοντος καθ' ὁδόν, καὶ τῶν παρευρεθεισῶν συγγενῶν, μεταφέρει τὸν ἀναδεκτόν της εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν. Ἐκεῖ τὸν ὑποδέχεται ἡ λεχώ, ἡ ὁποία «κάμνει μετάνοια» πρὸς τιμὴν τῆς νουνᾶς καὶ παραλαμβάνει τὸ βρέφος της, τὸ ὁποῖον ἀποθέτει εἰς τὴν κούνιαν του. Μετὰ ταῦτα ἡ νουνὰ δωρίζει τὴν λεχώ, τῆς εὐχεται καὶ εἰς ἄλλα παιδιά ἢ εἰς ἀγόρια καὶ καταλαμβάνει τὴν καλυτέραν θέσιν τοῦ δωματίου, τὴν «κόχην», ἐν συνεχείᾳ δὲ κάθηνται εἰς τὸ δωματίον καὶ αἱ ἄλλαι συγγενεῖς.

Ἡ πενθερὰ τῆς λεχοῦς μὲ τὴν σειρὰν της μοιράζει καὶ αὐτὴ μαρτυρικά εἰς τὴν νουνάν καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους παρευρισκομένους. Ἐπακολουθεῖ κέρασμα κατ' ἀρχὰς γλυκοῦ καὶ ἔπειτα λαγγιτῶν ἐν μέσῳ εὐχῶν καὶ χαρωπῶν ἐκδηλώσεων, μεθ' ὃ ἀποχωροῦν οἱ προσκεκλημένοι.

Παραμένει ἡ νουνὰ, ἣτις θὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸ γεῦμα τῆς μεσημβρίας, διὰ τὸ ὁποῖον ἡ οἰκογένεια ἔχει ἤδη ἐτοιμάσει φαγητὰ διάφορα, μπουγάτσια, λαγγίτες καὶ ἄλλα γλυκύσματα. Ἐν τῷ μεταξὺ προσέρχεται καὶ ἡ μητέρα τῆς λεχοῦς φέρουσα «κανίσκι» καὶ λαμβάνει καὶ αὐτὴ μέρος εἰς τὸ γεῦμα. Εἰς τὸ μετὰ τὴν τέλει τῆς βαπτίσεως παρατιθέμενον τοῦτο γεῦμα, τὸ ὁποῖον διεξάγεται ἐν μέσῳ εὐχῶν καὶ ζωηρᾶς εὐθυμίας, παρακάθηνται συνήθως μόνον γυναῖκες, ἐνίοτε ὅμως συμμετέχουν καὶ οἱ ἄρρενες τῆς οἰκογενείας.

Προφυλάξεις μέχρι τῆς εὐχῆς τοῦ σαρανίσματος.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ λεχώ θὰ «σαρανίσῃ» καὶ «θὰ πάρῃ εὐχή», ὅχι μόνον ὀφείλει ἡ μαμμη νὰ ἐπισκέπτηται καὶ νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν λεχώ καὶ τὸ βρέφος, ἀλλὰ καὶ πρέπει νὰ λαμβάνωνται διάφοροι προφυλάξεις διὰ τὴν λεχώ. Ἐν πρώτοις πρέπει αὕτη ν' ἀποφεύγῃ νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν οἰκίαν της, ἐὰν δὲ παραστῇ ἀνάγκη νὰ τὸ κάμῃ, καλεῖται προηγουμένως ὁ ἱερεὺς καὶ τῆς διαβάζει

¹ Ψεύτικα φλωριά περασμένα εἰς κλωστήν. Μαζί μὲ τὰ μαρτυρικά ἡ νουνὰ διένεμεν εἰς τὰ παιδιά καὶ νομίσματα.

τὴν «μικρὴ εὐχή». Πάντως, ἐὰν μεταβῇ εἰς ἄλλην οἰκίαν, οἱ ἔνοικοι αἰσθάνονται ἀπροκάλυπτον στενοχωρίαν καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ πιστεύουν ὅτι ἡ ἐπίσκεψις τῆς λεχῶς «θὰ τοὺς βγῇ σὲ κακό» : θὰ σπάσουν τὰ λαγήνια, οἱ κανάτες καὶ τὰ πιάτα των. Ἐξ ἄλλου οὐδέποτε ἡ λεχὼ πρέπει νὰ ἐξερχηται εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας της μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ δὲν ἐπιτρέπεται κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν νὰ παραμένουν τὰ σπάργαλα ἐκτεθειμένα εἰς τὴν αὐλὴν. Ἀλλὰ καὶ ξένοι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπισκέπτονται τὴν λεχὼ εἰς τὴν κατοικίαν της κατὰ τὰς νύκτας τοῦ πρώτου ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ τεσσαρακονθήμερου.

Τὸ σαράντισμα.

Κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ ἡμέραν ἡ λεχὼ θὰ λου-σθῇ, θὰ ἐνδυθῇ τὰ καινουργῇ ἐνδύματά της, «θ' ἀλλάξῃ» τὸ παιδί της μὲ καθαρὰ ἑσώρουχα καὶ θὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν «διὰ νὰ κάμῃ εὐχή», τελοῦσα εἰδικὴν δι' ἐξόδων της λειτουργίαν.

Εἰς τὴν ἐκκλησίαν μεταβαίνει μὲ τὴν πενθεράν της, ἐν ἑλλείψει ταύτης μὲ τὴν μητέρα της καὶ ἐν ἑλλείψει καὶ αὐτῆς μὲ μίαν τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν της. Προπορεύεται ἡ πενθερὰ μὲ τὸ παιδί καὶ ἀκολουθεῖ ἡ λεχὼ. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἡ λεχὼ ἵσταται «πρὶν ἀπὸ τὴν Ἀνάστασιν», κρατοῦσα τὸ βρέφος ἐπὶ τῆς δεξιᾶς χειρὸς της. Ἐκεῖ προσέρχεται ὁ ἱερεὺς, ἀναγινώσκει εἰδικὴν εὐχὴν, λαμβάνει τὸ βρέφος καὶ τὸ μεταφέρει εἰς τὸ ἱερόν, ὅπου τὸ διαβάζει καὶ τὸ κοινωνεῖ. Μετὰ ταῦτα τὸ ἀποθέτει κατὰ γῆς, πρὸ τῆς εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ, ἐὰν εἶναι ἀγόρι, πρὸ τῆς εἰκόνης τῆς Παναγίας, ἐὰν εἶναι κορίτσι. Ἀκολουθῶς προσέρχεται ἡ λεχὼ, κάμνει τρεῖς μετάνοιες, διαβάζεται μαζὶ μὲ τὸ παιδί ἀπὸ τὸν ἱερέα καὶ τὸ παίρνει εἰς τὰς ἀγκάλας της, ἐνῶ ἡ πενθερὰ δωρίζει τὸν ἱερέα. Ὑστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ παραλαμβάνει ἡ πενθερὰ τὸ βρέφος καὶ τὸ μεταφέρει εἰς τὴν οἰκίαν, ἀκολουθουμένη ἀπὸ τὴν λεχὼ νύμφην της.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν οἰκίαν, ἡ λεχὼ παίρνει τὸ παιδί της καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν μητέρα της, ὅπου διέρχεται ὅλην τὴν ἡμέραν. Εἰς τὸ γεῦμα αὐτὸ συμμετέχει καὶ ὁ σύζυγος, ὡς καὶ ἄλλοι προσκεκλημένοι.

Μητρικαὶ περιποιήσεις πρὸς τὸ βρέφος.

Ἡ μητέρα θηλάζει καθ' ὥρισμένας ὥρας τῆς ἡμέρας τὸ βρέφος, τὸ καθαρίζει, τὸ ἀλλάζει καὶ τοῦ παρέχει κάθε μητρικὴν φροντίδα καὶ περιποίησιν. Διὰ νὰ τὸ ἀποκοιμίσῃ ἐπὶ τῆς κούνιας του ἢ εἰς τὰς ἀγκάλας της, τὸ νανουρίζει μὲ διάφορα νανουρίσματα, οἷα τὰ ἀκόλουθα :

Ἔλα, Ὕπνι μ', πᾶρε το, σύρ' το στοὺς μπαχτσέδες,
γίζυμισε τὰ τζέπια του λουλούδια μὲ λαχτσέδες.

Ὁ Ὑπνος τ' ἀποκοίμισε κι ἡ γειά του μεγαλώνει
κι ὁ Χριστὸς κι ἡ Παναγιά τὸ καλοξημερώνει.

Ἔλα, Ὕπνι μ', ἀπ' τ' ἀμπέλια,
πᾶρ' τὸ μπέμπη μ' ἀπ' τὰ χέρια,
σύρ' το πέρα σιὰ μανδράκια,
νὰ κοιμᾶται μὲ τ' ἀρνάκια,
νὰ ξυπνήῃ μὲ τ' ἀηδονάκια.

Ἔλα, Ὕπνι μ', πᾶρε το καὶ σύρ' το σιτὸν παπποῦ του,
σύρ' το καὶ σι' γιαιγάκα του καὶ πάλι φέρε μᾶς το.

Νάνι του καὶ κούνα του,
νὰ τό'χη ἡ μαννούλα του,
νὰ τό'χη κι ὁ μπαμπάκας του,
νὰ τοῦ φέρουν πέντ' αὐγά
καὶ πέντε κόσκινα φλωριά.

Νάνι του καὶ κούνα του,
ὅσου νᾶρθουν οἱ θεῖτσες του,
νὰ τοῦ φέρουν τὰ στολίδια του
καὶ τὰ πολλὰ καλά.

Κοιμᾶται τ' ἀραγιὰν παιδὶ
μέσ' τὴν κούνια τῇ χρυσῇ,
καὶ τὸ βυζὶ ποὺ βύζανε
ἦτανε μαριγαριτάρι

Ἡ μάννα τ' ἦταν πέρδικα κι ἀφέντης του σαῖνι
καὶ πότιζαν τὴ ζάχαρι καὶ πότιζαν τὸ μόσχο.

Ὁ ὕπνος τρέφει τὸ μικρὸ κι ὁ ἥλιος τὸ μοσχάρι
κι τὸ κρᾶσι τὸν γέροντα τὸν κάμνει παλληκάρι.

Ἔλα, Ὕπνι μ', ἀπ' τ' ἀμπέλια
καὶ Χριστὲ ἀπ' τὰ χωράφια
νὰ κοιμᾶται μὲ τ' ἀρνάκια,
νὰ ξυπνᾷ μὲ τὰ πουλάκια.

Κοιμήσου, γιέ μου, κοιμήσου, πουλί μου,
ὥς νᾶρθῇ ὁ μπαμπᾶς ἀπ' τὴν ἀγορά,
νὰ φέρῃ τὰ πολλὰ καλά,

νὰ φέρῃ τὰ σῦκα στὸ καλάθι
καὶ τὴν κούκλα σου σ' ἓνα χρυσὸ κουτάκι,
νὰ γλεντιάῃ τὸ μωρό, δσου νὰ μεγαλώσῃ.

Νάνι του καὶ πέτι του κι ὅλοι χορευέτι του,
νὰ τρανέψῃ ἀγορήγορα, γιὰ νὰ τὸ παντρεύωμι,
νὰ τ' ἀρραβωνιάσουμι, νὰ συμπεθεριάσουμι.
Ἔχει ὁ βασιλιάς παιδί, ἔχουμε καὶ μεῖς κορίτσι,
νὰ τ' ἀρραβωνιάσουμι, νὰ συμπεθεριάσουμι.
Τὰ πουκάμισα ἄρραφα, τὰ βρακιά ἀμπάλωτα.
Νάρθουν καβαλλαρέοι, νάρθουν πεζοί,
δσου νὰ τρανέψῃ τὸ παιδί.

Πουλάκι εἶχα στὸ κλουβί, τοῦχα κλουβιασμένο,
νὰ τὸ πότιζα τὴ ζάχαρι, νὰ τὸ τιάζα τὸ μόσχο.
Ἀπ' τὸ μόσχο τὸν πολὺ κι ἀπ' τὴ μυρωδιά του
κὶ σκανταλίσκι τὸ κλουβί κι ἔφυγε τὸ πουλάκι.
Χίλιοι πεζοὶ τὸ κίνησαν, χίλιοι καβαλλαρία,
ὁ ἓνας δὲν τὸ ζύγωνε, κανεὶς δὲν τὸ ζυγώνει.
Πατέρας ποῦχε τὸν καῦμό κι ἀποῦχε καὶ τὸν πόνο,
παίρνει τὸ μόσχο στήν ποδιά, τὴ ζάχαρι στὰ χέρια.
«Γύρσε πίσω, παιδάκι μου, γύρσε, βρὲ μικρό μου,
νὰ σὲ ταῖσω ζάχαρι, νὰ σὲ ποτίσω μόσχο,
νὰ σὲ κουνῶ στήν κούνια τὴ χρυσῇ σου,
νὰ κρούῃ ὁ ἥλιος τὸ πρωτὶ καὶ σὺ νὰ λάμπης μέσα.
Γιὰ νὰ περνάῃ ἡ γειτονιά, γιὰ νὰ τὸ κάμῃ θάμα.»
Κοιμᾶται τὸ μικρό μου,
τοῦ βασιλιᾶ τ' ἀγγόνι.

Δυστυχῶς ὑπῆρχεν ἡ κακὴ συνήθεια, ἥτις ἐξακολουθεῖ ἀκόμη εἰς πολλὰ χωριά, νὰ ποτίζουν τὰ βρέφη μὲ «μάκο»,¹ ὅταν κλαίουν, διὰ νὰ τὰ ναρκώσουν καὶ νὰ τὰ ἀποκοιμίσουν. Ἡ συνήθεια αὕτη εἶναι ἐγκληματικὴ καὶ πρέπει ν' ἀποφεύγεται, διότι ἀποβλακώνει τὰ παιδιά ἀπὸ τῆς βρεφικῆς των ἡλικίας. Ἡ καλὴ μητέρα πρέπει νὰ συνηθίσῃ νὰ θηλάξῃ τὸ παιδί της κιθ' ὥρισμένα διαστήματα, ἔστω καὶ ἂν εἰς τὴν ἀρχὴν κλαίῃ. Πολὺ ταχέως θὰ συμμορφωθῇ τὸ βρέφος εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν καὶ θὰ φρονιμέψῃ.

Ἐπίσης ὑπῆρχεν ἡ ἄλλη κακὴ συνήθεια, ἐξακολουθοῦσα δυστυχῶς εἰς τὰ χωριὰ ἀκόμη, νὰ μὴ σαπουνίζουν τὰ βρέφη εἰς τὰ κεφάλια των. Ἔτσι συσσωρεύεται ἡ ἀκαθαροσία μὲ τὴν πιτερίδα καὶ δημιουργεῖ «σκληρὴ κόρα»,

¹ Μήκων, ἀφιόνι.

ἀηδὴ εἰς τὴν θέαν καὶ ἐπιβλαβὴ εἰς τὴν υἱείαν. Αἱ χωρικάι θεωροῦν φυσιο-
λογικὴν τὴν κόραν αὐτὴν καὶ ἀπαραίτητον διὰ τὴν υἱείαν τῶν βρεφῶν,
ἀποφεύγουν δὲ ἐπιμελῶς καὶ νὰ τὴν θίξουν. Ἀσφαλῶς πρόκειται περὶ χον-
δροειδοῦς ἀμαθείας, ἥτις πρέπει νὰ ἐκλείψῃ μὲ τὴν κατὰλληλον καθοδήγησιν.

Ἄλλη κακὴ συνήθεια, κοινὴ εἰς τε τὸ Βογοτσικόν καὶ εἰς τὰ ἄλλα
χωρία, εἶναι νὰ κουνοῦν τὰ παιδιὰ καὶ νὰ τὰ παίρνουν εἰς τὰς ἀγκάλας
τῶν αἰ μητέρες, ὁσάκις ἀρχίσουν ταῦτα νὰ κλαίουν. Ἔτσι τὰ κακομαθαίνουν,
ἐνῶ, ἂν ἔχουν μικρὰν ὑπομονήν, θὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι μόνον τῶν τὰ βρέφη θὰ
ἡσυχάσουν καὶ «δὲν θὰ τὸ πάρουν συνήθειο νὰ κλαίουν μὲ τὸ παραμικρό».

Βασκανία.

Εἰς τὸ Βογοτσικόν, ὅπως καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν Μακεδονίαν, πι-
στεύουν ὅτι τὰ παιδιὰ βασκαίνονται ἀπὸ κακὸ μάτι. Διὰ τὴν ἀποτροπὴν
τῆς βασκανίας ἢ μᾶλλον διὰ τὴν θεραπείαν ἀπὸ τὴν βασκανίαν, αἱ γυναῖ-
κες καταφεύγουν εἰς τὸ «σαράντισμα». Εἰδικὴ διὰ τὸ σαράντισμα γραῖα
λαμβάνει ὀλίγον ἄλας, τὸ διαβάζει λέγουσα : «*Ἰησοῦς Χριστὸς ν' ἀνασκε-
λίσ' τὸ κακὸ ποῦ τὸν Δῆμο*»¹ (ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ βρέφους), ἐπαναλαμ-
βάνει τρεῖς τὴν εὐχὴν αὐτήν, δίδει ὀλίγον ἄλας εἰς τὸ βρέφος νὰ γλύψῃ,
ρίπτει τὸ ὑπόλοιπον εἰς τὴν πυρὰν καὶ πτύνει τρεῖς λέγουσα : «*νὰ σκάσουν
τὰ κακὰ μάτια*».

Ἄλλο εἶδος σαραντίσματος εἶναι μὲ τὰ ἀναμμένα κάρβουνα. Εἰς ἓνα
βαθὺ πιάτο ἢ εἰδικὴ γραῖα ρίπτει ἓνα ἀναμμένο κάρβουνο, ἀφοῦ κάμῃ
μὲ τὸ κάρβουνο ἐπὶ τοῦ πιάτου τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ καὶ εὐχηθῇ : «*Ἰη-
σοῦς Χριστὸς ν' ἀνασκελίσ' τὰ κακὰ ἀπ' τὸ Δῆμο καὶ ἂν εἶναι κτυπημένο
ἀπὸ ἄντρα, νὰ πατώσῃ τὸ κάρβουνο, καὶ ἂν δὲν εἶναι, νὰ πλέξῃ*». Ἐπανα-
λαμβάνει τὰ ἴδια μὲ δεύτερο κάρβουνο ἀπαγγέλλουσα τὴν ἰδίαν εὐχὴν,
ἀλλ' ἀντικαθιστῶσα τὸ «ἀπὸ ἄντρα» μὲ τὴν φράσιν «ἀπὸ γυναῖκα». Διὰ τρίτην
φορὰν ἐπαναλαμβάνονται τὰ ἴδια, ἀλλ' αἱ φράσεις «ἀπὸ ἄντρα» καὶ «ἀπὸ
γυναῖκα» ἀντικαθιστῶνται μὲ τὴν φράσιν «ἀπὸ ἡσκίωμα». Ἀκολούθως ἢ
γραῖα λαμβάνει ὀλίγον ἄλας, ἀπαγγέλλει κατ' ἰδίαν λόγια «*θεοτικά*», δίδει
ὀλίγον ἄλας εἰς τὸ βρέφος νὰ τὸ γλύψῃ καὶ τὸ ὑπόλοιπον τὸ ρίπτει εἰς
τὴν πυρὰν. Ἐν συνεχείᾳ δίδει εἰς τὸ βρέφος νὰ πῇ τρεῖς ἀπὸ τὸ σαραν-
τισμένο νερό, τὸ ραντίζει ἐπίσης τρεῖς εἰς τὸ κεφάλαιόν του καὶ ἔπειτα ρίπτει
τὸ ὑπόλοιπον νερὸ εἰς τὴν «ἀστρουχιά» καὶ λέγει ἐπίσης τρεῖς φορὰς : «*πῶς
τρέχ' τὸ νερό, ἔτσι νὰ τρέξῃ τὰ κακὰ ἀπ' τὸ Δῆμο*».

¹ Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρόκειται περὶ παραφθορᾶς τῆς λ. *δεῖνα* ἐκ παρε-
τυμολογίας πρὸς τὸ ὄνομα *Δῆμος* (=Δημήτριος ἢ Δημοσθένης).»

Ἀσθενεῖαι τῶν βρεφῶν.

Αἱ περισσότεραι ἀσθενεῖαι τῶν βρεφῶν ἀπεδίδοντο ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Βογατσιωτῶν εἰς δαιμονοπειράγματα. Δι' αὐτὸ σπανίως κατέφευγον εἰς τὸν ἱατρόν, ὅστις ἄλλως τε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν διεκρίνετο καὶ διὰ τὰς πολλὰς γνώσεις του ἐπὶ παιδικῶν νοσημάτων, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπέμβασιν τῆς ἐκκλησίας, εἰς τὰ γιαιτροσόφια τῆς μαμμῆς καὶ εἰς τὰ φυλαχτά.

Ἐν πρώτοις κατέφευγον εἰς τὸν ἱερέα, ὅστις ἀνεγίνωσκεν εἰδικὰς εὐχάς, διὰ νὰ μὴ κλαίῃ τὸ παιδί. Ἐπειτα κατέφευγον εἰς διάφορα γιαιτροσόφια, τὰ ὅποια ἐγνώριζον ἰδίως αἱ γραῖαι καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ μαμμή. Τέλος κατέληγον εἰς τὰ ξόρκια καὶ τὰ φυλαχτά. Ἰδίως ἐχρησιμοποιοῦν «μονόκερο», κοκκάλινον δηλ. σταυρόν, τὸν ὅποιον ἐβάπτιζον ἐντὸς πιάτου, περιέχοντος νερό, ἐπαναλαμβάνοντες τρεῖς τὰς ἀνωτέρω εὐχάς, ἐνῶ ἀπὸ τὸ νερὸ ἐξήρχοντο φουσαλίδες καὶ μαζὶ μ' αὐτάς καὶ τὰ δαιμονοπειράγματα. Ἀκολούθως ἔδιδαν ἀπὸ τὸ νερὸ αὐτὸ νὰ πῇ τὸ παιδί τρεῖς, ἐρράντιζον ἐπίσης τὸ κεφαλάκι μὲ τὸ ἴδιον νερὸ τρεῖς καὶ τέλος ἔπινε καὶ ἡ μητέρα ἀπὸ τὸ ἴδιον νερό. Ἡ θεραπεία μὲ τὸ μονόκερο ἐθεωρεῖτο ἀλάνθαστος.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΕΤΣΑΣ